De kapel van de Latijnse School. Naast het altaar een beeld van Sint Catharina, de patrones van de school, verlicht en versierd in verband met haar feestdag.

die tijd (wat onder meer duidelijk bleek uit de degelijke godsdienstige begeleiding), hoewel er toen al klassen waren, waaruit (bijna) alle oorspronkelijke leerlingen later in een andere 'werkkring' terecht kwamen. Ik meen zelfs, dat er na de oorlog slechts drie Gemertse priesters zijn geweest die daar studeerden.

Ik bewaar de beste herinneringen aan de zes jaren Latijnse School en wil hier duidelijk stellen dat er goed onderwijs werd gegeven, zij het dan dat de spreuk "Non scholae sed vitae discimus" (we leren niet voor de school maar voor het leven) soms erg letterlijk werd opgevat: niet zozeer op de kennis als wel op de kunde werd de nadruk gelegd, wat blijkbaar niet van de laatste tijd was, want Van den Elsen had een eeuw geleden al dezelfde opvatting en drukt zich zelfs nog veel sterker uit: "Men kweekt en onderhoudt en voedt er den studielust, zodat de student die de klassen voleindigd heeft, wel niet zoo veel kent, maar veel meer kan en alles wil". (4)
Van degenen die in 1947 de Komschool (jongensschool in de Schoolstraat) verlieten, deden er vijf toelatingsexamen voor de Latijnse School, van wie er drie niet werden toegelaten. Eén van hen kwam terecht in de grote groep schoolverlaters die geen verdere scholing meer kregen maar in het arbeidsproces werden opgenomen (men was niet meer leerplichtig), twee kozen een school elders.

De eerste stappen op de Latijnse School zette ik, toen dertien jaar oud, in korte broek; pas een jaar later kreeg ik de eerste lange broek, die overigens niet als confectie werd gekocht maar door een echte kleermaker aangemeten.
Eén van de veranderingen in mijn jonge leven was het vroege opstaan. Tijdens de lagere school gingen we weliswaar bijna elke dag naar de kerk, maar dat was de mis van half acht (de kindermis) en nu begon voortaan dagelijks de mis om half zeven behalve dan op zondag als we een uur mochten 'uitslapen'. Om op tijd te zijn vertrok ik dus elke morgen even na kwart over zes, zomer en winter, vaak op een draf, uit De Haag richting kapel (de ruimte van de huidige heemkundekamer) tussen schimmen van andere kerkgangers (onder meer uit het kosthuis van 'Jaantje Put') om vooral niet te laat te komen, want er bestond een bijzondere 'penitentie' voor laatkomers: deze moesten op de knieën naast hun stoel gaan zitten tot de rector middels een tikje op de schouder toestemming gaf om op het klapstoeltje te knielen. De mis, voorafgegaan door morgengebed en meditatie en gevolgd door een dankzegging, duurde dagelijks ongeveer een uur, zodat ik even na half acht thuis aan het ontbijt zat, vaak brood met gebakken spek, en daarna even naar de radio luisterde, onder meer naar de BBC met de bekende 'tune' van de Big Ben. Wat betreft het naar de kapel draven hoorde ik van de buren herhaaldelijk, dat ik op dat gebied een paar goede voorgangers had, namelijk Piet Sleegers, die later nog enige tijd pastoor was in Frankrijk, en Thedor van den Elsen, de latere emigranten-beleider, ook beiden uit De Haag en respectievelijk in de jaren 1927-1933 en 1931-1937 student aan de Latijnse School.
Een bijzondere herinnering betreft het voorlezen in de kapel op Allerzielendag (2 november) van de lijst van jongens die tijdens hun studietijd gestorven waren. Tot onze ontzetting maar tevens tot grote hilariteit hoorden we elk jaar, dat één van de leerlingen was omgekomen doordat hij zijn hoofd uit het raam van een rijdende trein had gestoken.
Enkele dagen vóór Allerzielen had elk jaar de (verlate) ontgroening van eerste-jaars plaats. Ieder jaar werden in de Rips (achter De Haag en in De Kampen) rietpluimen verzameld om daarmee de kapel stemmig en sober te versieren en zo aan te passen aan de Allerzielendag. Tijdens het plukken en

snijden van het riet moest er voor gezorgd worden dat degenen die ontgroend werden, minstens één keer in het water terecht kwamen, zodat zij druipnat thuis kwamen. Dat 'thuis' was voor de Gemertenaren en jongens uit de nabij gelegen dorpen het ouderlijk huis, voor jongens uit andere delen van het land (en dat waren er heel wat): het kosthuis. Er waren in Gemert verschillende van die kosthuizen en sommige bleven tientallen jaren als zodanig bestaan. Groepen studenten (meestal een tiental) waren namelijk in de kost bij particulieren, verspreid in het dorp. Een bekend kosthuis was "De dames Van der Asdonk" in het huis, dat nu door de archivaris wordt bewoond (hoek Schoolstraat/Ruijschenberghstraat). Andere kosthuizen uit mijn tijd waren: Van der Putten in De Haag en Vos en Van den Einde in de Virmundtstraat.
De zes klassen waaruit de opleiding bestond, hadden bijzondere namen. De eerste klas was de Kleine Figuur, de tweede de Grote Figuur, de derde de Grammatica, de vierde, vijfde en zesde respectievelijk de Syntaxis, de Poësis en de Rhetorica. Deze namen herinneren aan vakken die vroeger gegeven werden, vooral binnen het vak Latijn, waaraan ook in de door mij beschreven periode bijzonder veel aandacht besteed werd, waarmee de school haar naam, Latijnse School, eer aandeed. Merkwaardigerwijze werd aan de andere klassieke taal, Grieks, minder aandacht besteed, om niet te zeggen dat dit vak soms bijna verwaarloosd werd. De uitdrukking "Hij zit Griekse thema's te maken" betekende dan ook niets anders dan dat iemand zat te suffen. Ik herinner me eens tijdens de Griekse les uit de klas te zijn gestuurd omdat ik de stof niet voldoende kende, wat ik erg onrechtvaardig vond (en nog vind), omdat de anderen de les ook niet hadden geleerd en alleen ik plotseling werd overvallen door een overhoring, iets wat wekenlang niet was voorgekomen. Opmerkelijk in dit verband is ook, dat in een "Verslag omtrent den toestand der Latijnsche School" over 1883/1884 al wordt gezegd "Hoofdzaak was ook dit jaar de Latijnsche taal, waarom de Curatoren vermeenden sommige leerlingen geheel of gedeeltelijk van het bijwonen der Griekse lessen te moeten vrijlaten"(5).
Sommige lessen werden aan drie klassen tegelijk gegeven, zoals Godsdienst, een vak dat overigens op zondag werd gedoceerd. Hierbij werden vaak onderwerpen behandeld, zo 'uit

het leven gegrepen'. Ik herinner me onder meer nog de probleemstelling "Wat te doen als uit een defecte automaat te veel wisselgeld terugkomt?", of "Mag men in sommige gevallen belasting ontduiken?" en "Wat te denken van de wonderlijke genezingen in Lourdes?".
Het huiswerk werd thuis (of in de kosthuizen) gemaakt op daarvoor vastgestelde uren, waarbij vermeld kan worden dat hierop incidenteel controle werd uitgeoefend door een docent of de rector, die per fiets regelmatig de kosthuizen en af en toe thuiswonende studenten bezocht. Overigens was er in elk kosthuis een zogenaamde kostbaas, meestal een student uit de hoogste klas die als primus inter pares (eerste tussen gelijken) de dagelijkse leiding had en probleempjes trachtte op te lossen. De Gemertse studenten hadden ieder één van de kosthuizen aangewezen gekregen, waar ze op zon- en feestdagen en andere vrije dagen (die met het woord 'venia' werden aangeduid) de avonden moesten doorbrengen. Deze avonden werden niet alleen aan vermaak besteed zoals kaart-

Feest van conrector Cornelissen bij gelegenheid van het feit dat hij vijfentwintig jaar conrector was in juli 1948. De jubilaris tussen rector Van den Acker en de docent Werneri en te midden van alle studenten. Staande aan het eind van de laatste rij: Martien van der Wijst, schrijver dezes.

spel, schaken, dammen, musiceren en dergelijke, maar ook bestemd voor leerzame programma's zoals door de leerlingen zelf te houden lezingen en georganiseerde discussies en verder voor vergaderingen over huishoudelijke en andere aangelegenheden. Zo herinner ik me uit de beginjaren nog een door mij gehouden voordracht (wellicht mijn eerste) over Onze Lieve Vrouw van Handel, die twintig minuten duurde.

Ook op school waren enkele functies te vergeven, waaronder die van 'censor', een soort klasse-oudste of moet ik zeggen school-oudste, van wie het de voornaamste taak was als contactman tussen rector en leerlingen op te treden en wiens belangrijkste bezigheid (in onze ogen) was: het vragen van 'venia' voor dagen of halve dagen, die daarvoor in aanmerking kwamen. Zo'n vrije dag werd besteed aan wandelen in de landelijke omgeving van Gemert. Er waren enkele vaste wandelingen op vastgestelde dagen, zoals naar Venhorst op 19 maart (Sint Jozef), terwijl op de woensdagmiddag (altijd vrij) iedere week de wandeling naar Handel (bedevaartplaats) op het programma stond. Als alternatief werd iets later maar nog in mijn tijd, voetballen ingevoerd op het voetbalveld op de Berglaren. Daar heb ik heel wat (vooral koude winterse) uren doorgebracht. Voetballen deden we trouwens ook in de vakantie evenals toneelspelen en bivakkeren en wel met de studentenclub 'Edward Poppe', een onderlinge vereniging van jongens van diverse scholen, die de vakantie in Gemert (thuis) doorbrachten.
Een ander baantje, waarvoor een student werd aangewezen, was dat van stoker van de grote kolenkachels in de schoollokalen. De functionaris werd officieel aangeduid met de verlatijnste benaming 'kachelarius'.
Veel goede en leuke herinneringen hebben de oud-studenten ook aan de leraren, van wie ik hier speciaal wil noemen rector Van den Akker (6) en conrector Cornelissen (7), welke laatste tevens rector was van de zusters van klooster Nazareth aan het Binderseind. Beiden zijn gestorven in de periode dat ik de school bezocht. Rector Van den Akker, die les gaf in de hoogste klassen, was een statig heer, ouderwets rechtvaardig en uiterlijk streng en afstandelijk. Zijn functie bracht blijkbaar met zich mee, dat weinig studenten heb-

ben kunnen merken, hoezeer hij zich persoonlijk betrokken voelde bij het belang van iedere individuele student. Zou men hem een strenge vader noemen, dan vond men in conrector Cornelissen, leraar in de laagste klassen, het gemoedelijke type (althans uiterlijk), dat zichzelf onvergetelijk maakte. Iedereen herinnert zijn grote liefde voor 'la douce France' en voor de poëzie (twee zaken die hij vaak combineerde door met diepe ontroering lange Franse gedichten voor te dragen).

Zijn voordrachten beperkten zich niet tot het Frans. Voor één van zijn andere gedichten herinner ik me nog de ritmisch goed lopende slotzin "en het geitje blaatte en de koekoek riep". Hij had de gewoonte om sigarenrokend kringetjes te laten zweven tot aan het plafond en tot achter in de klas (onnavolgbaar knap) (8). Ook zijn dramatische uitroepen, als men de les niet begreep, zoals "Arme vader zonder zonen" maakten op ons veel indruk. Hij wist ook alle gebeurtenissen in de klas in zijn lessen in te passen: als iemand zijn pen op de grond liet vallen, kwam er een verhaal over de Romeinse speerwerpers uit "De bello Gallico" van Caesar.
Dit brengt mij op de boeken die gebruikt werden. Als een leerboek goed voldeed, werd het niet vervangen door modernere werken. Zo hadden we een Latijnse grammatica van Borking (zeer degelijk en uitgebreid), die niet meer in de handel te krijgen was maar alleen door overname van vertrekkende studenten in circulatie bleef (een oude druk uit 1917 heb ik nog steeds als herinnering bewaard). Erg gelukkig ben ik ook met een in mijn tijd overigens niet meer in gebruik zijnde Grammatica Latina (van G. Dorn Seiffen), gedrukt in 1827. Interessant in dat boek zijn ook de erin geschreven namen van studenten, zoals van een G. Derks uit de Mortel (9) en Herm. van der Asdonk en Wilh. van Berckel (de laatste twee uit Gemert), die volgens de lijst van studenten (10) in 1867 de school bezochten.
Een heel bijzonder aspect van de Latijnse School was, dat degenen die de zesde klas verlieten en kozen voor een priesteropleiding de vrije keuze hadden uit alle orden en congregaties. Hoewel enkele docenten Norbertijn waren (uit Heeswijk) en in Gemert zelf (op het kasteel) de Paters van de Heilige Geest huisden (waarmee in tegenstelling tot wat men

vaak meende geen enkele relatie bestond), koos bijna elk jaar ieder een andere richting. Zo kan ik (als ik me beperk tot degenen die priester werden) oud mede-leerlingen uit de jaren 1947-1953 aantreffen bij de wereldheren, de Priesters van het Heilig Hart, de Redemptoristen, de Augustijnen, de Norbertijnen, de Benedictijnen, de Dominicanen, de Scheutis-

Jongens van Gemert, leden van de studentenclub in 1950. Het zijn van links naar rechts en van achter naar voren: Antoon van den Eijnde, Peter van den Crommenacker, Josef Smulders, Jan van Zeeland (Mortel), kapelaan Hurkmans als geestelijk adviseur, Jan van Kessel, Antoon van den Akker, Jo van Kessel, Piet van den Crommenacker, Martien van der Wijst, Cor van den Brand (Handel), Herman Hubers (Elsendorp), Theo Goossens (Esdonk), Harrie Vonk, Wim Haegens(Elsendorp), Henk van den Borne, Christ Leenders, Adriaan Tijssen, Harrie van der Wijst, Mary de Groot, Sjors Lievers, Theo van den Burgt (Mortel), Jan Gijsbers, Jan van Rooy, Harry Bos en Frans van Zeeland.

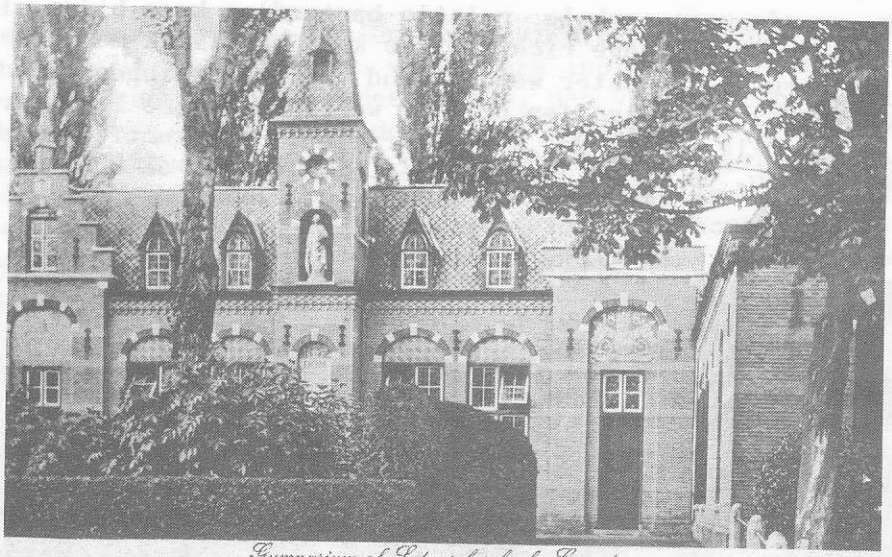

Gymnasium of Latijnsche school - Gemert.

ten, de Conventuelen, de Witte Paters en de Capucijnen. Het gevolg was dan ook (aangezien elke orde of congregatie missiegebieden had in andere landen of wereld delen), dat studenten van de Latijnse School van Gemert zich verspreidden over de gehele aardbol. Dit wordt ook duidelijk aangegeven in het Lied van de Latijnse School, waarvan het refrein luidt: "En de jongens van Schola Latien, die laten zich overal zien, in noorden en zuiden, en onder roodhuiden, in China Japan bovendien". Hiermee is nog eens extra benadrukt welke betekenis de Latijnse School van Gemert (ook internationaal) had en dat al enkele eeuwen lang tot zij, na in 1959 uit het gebouw in de Ruijschenberghstraat overgegaan te zijn naar een moderner gebouw op de Berglaren, in 1969 haar poorten sloot, zodat alleen nog het oude gebouw en de herinneringen bleven.

NOTEN:

(1) Drs. F.G. Brouwer, De Latijnse School 1587-1968, Gemerts Heem, jubileumnummer, nr. 50, lente 1973, blz. 35.

(2) M.A. van der Wijst, Beknopte Geschiedenis van Gemert, 1980, blz. 40.
(3) Fr. Gerlacus van den Elsen, Ord.Praem., Geschiedenis van de Latijnsche School te Gemert, 1887.
(4) Geschiedenis van de Latijnsche School, blz. 109 en 110.
(5) Peter Lathouwers, Gemerts Nieuws 1881-1900, blz. 24.
(6) Alph. Fr. van den Akker, een Gemertenaar van geboorte, rector van 1929 tot aan zijn ontslag wegens ziekte in 1951.
(7) E. Cornelissen, afkomstig uit Wanroy, conrector van 1923 tot aan zijn dood in 1952.
(8) Zie ook: 750 jaar Latijnse School Gemert, 1962, blz. 17/18, 26 en 52, waar helaas de foto's van de twee hier genoemde heren zijn verwisseld.
(9) Misschien de Gerardus Derks, geboren 17 augustus 1875, die op blz. 5 van Het Dagboek van Meester Derks wordt genoemd?
(10) 750 jaar Latijnse School, blz. 39.

Herinneringen aan de Latijnse School 1947-1953

door Martien van der Wijst

Dit jaar is het 400 jaar geleden dat de Latijnse School van Gemert werd gesticht. We lezen immers in de 'kronieken':1587 Stichting van de Latijnse School door Hendrik van Ruijschenbergh. We kunnen niet zeggen, dat de Latijnse School dit jaar 400 jaar bestaat, want het gymnasium als zodanig functioneert niet meer. Voor zover ik weet, bestaat nog wel de gelijknamige stichting maar deze sluimert tot, wie weet, er andere tijden aanbreken, die een opleving weer mogelijk maken (1).
Het gebouw van de Latijnse School bestaat gelukkig nog wel. Het heeft met de vestiging van het gemeente-archief en het heemkundemuseum daarin, een passende bestemming gekregen. Het schoolgebouw, dat in zijn huidige vorm dateert uit 1891, is zo karakteristiek, dat het ook om die reden waard is voor altijd behouden te blijven (2).
Over de geschiedenis van de Latijnse School is al wel het een en ander geschreven, het meest uitgebreid in het boek van Gerlacus van den Elsen, verschenen in 1887 bij gelegenheid van het 300-jarig bestaan. Niet alleen het eeuwfeest nu, maar evenzeer het feit dat het dit jaar 40 jaar geleden is dat schrijver dezes werd toegelaten tot de Latijnse School is een welkome aanleiding om enkele herinneringen op te halen aan het leven op de school in die tijd, 1947-1953.
In die jaren begonnen ULO en ambachtschool van de grond te komen, maar voor echt 'doorleren' moest men ofwel naar Veghel en Helmond of zijn keuze laten vallen op de Latijnse School. De leerlingen werden 'student' genoemd, wat ook wel te maken had met het feit dat de Latijnse School een priesteropleiding was, niet alleen oorspronkelijk maar ook nog in